

Universiteit
Leiden
The Netherlands

McMondialisering en Coca-Colanisatie: De invloed van multinationals in ontwikkelingslanden

Varkevisser, G.

Citation

Varkevisser, G. (1999). McMondialisering en Coca-Colanisatie: De invloed van multinationals in ontwikkelingslanden. *Bestuurskundige Berichten*, 14(3), 12-14. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234245>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234245>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

McMondialisering en Coca-Colanisatie

De invloed van multinationals in ontwikkelingslanden

G. Varkevisser

Johannesburg, Zuid-Afrika. In een McDonalds, midden in de stad, zit een vrouw met haar twee kinderen. Ze hebben ieder een McDeluxe in de ene hand en een grote beker Coca-Cola in de andere. Tweehonderd meter verderop, in een krottenwijk, zit een vrouw met haar vijf kinderen in het stof op de grond. De kinderen zitten te sofften op een korstje brood; hun McDepoverty.

Multinationals als McDonalds, Coca-Cola, General Motors, Shell en Philips vindt je in elke uithoek van de wereld. Deze internationale corporaties zijn de laatste decennia sterk in aantal gegroeid. Spraken we in de jaren zestig nog van enkele duizenden, nu zijn er inmiddels enkele tienduizenden multinationals. Hun gezamenlijke totale waarde: ongeveer 8 triljoen dollar!

Multinationals zijn zeer machtige actoren in zowel de wereldeconomie alsmede de wereldpolitiek. Hun macht wordt versterkt doordat er gestreefd wordt naar een neoliberale wereldorde waarin de rol van de staat wordt geminimaliseerd en die van de markt wordt gemaximaliseerd. Er is hier sprake van toenemende economische interdependentie. Deze stopt niet bij de landsgrenzen, maar is wereldomvattend. Allerlei economische activiteiten worden niet meer op nationaal niveau maar op mondiaal niveau aangepakt. Geografische grenzen zijn meer van belang. De president van de IBM World Trade Corporation zei 25 jaar geleden al:

"For business purposes, the boundaries that separate one nation from another are no more real than the equator. They are merely convenient demarcations of ethnic, linguistic, and cultural entities. They do not define business requirements or consumer trends. (...)The outside the home country is no longer viewed as series of disconnected customers and pros-

pects for its products, but as an extension of a single market."

Dit proces van economische globalisatie betekent eveneens het verlies van de nationale onafhankelijkheid van staten. Overheden kunnen niet meer voldoende inzicht houden in de enorme hoeveelheden investeringen tussen staten en de bedragen die daarmee gemoeid zijn. Intra-bedrijf en intra-industrie activiteiten, de wereldwijde kapitaalstromen en de toenemende economische onzekerheid c.q. wisselkoersonzekerheid doen de nationale staat verstrikt raken in een reusachtig web van economische interdependentie.

Multinationals hebben veel invloed op de beleidsvoering van ontwikkelingslanden waar zij actief zijn en gebruiken deze invloed om hun eigen marktwaarde en concurrentiepositie te doen vergroten. Uit onderzoek is gebleken dat er een afname valt te constateren in het bedrag aan ontwikkelingshulp aan ontwikkelingslanden en een toename in de investeringen in die landen door de OESO-landen. Deze ommezwaai van 'minder liefdadigheid' naar 'meer zakelijkheid' zal het komende millennium in toenemende mate tot uitdrukking komen. Hiervoor zijn twee redenen aan te geven. Ten eerst wordt ontwikkelingshulp (in de vorm van giften) door de neoliberale orthodoxen gezien als vorm van staatsinterventie in de markt dat juist voorkomen moet worden. Ten tweede hanteren de regeringen van veel ontwikkelingslanden een liberaal geïnspireerd privatis-

ringsbeleid dat multinationals de kans geeft hun invloedssfeer in deze landen te vergroten.

De overheden van ontwikkelingslanden verwelkomen over het algemeen de multinationals vanwege het kapitaal, de technologie, managementvaardigheden en de ontplooiingsmogelijkheden voor de elite dat de multinational in de economie introduceert. Een groot nadeel kan het voor de arme(re) bevolking opleveren. Multinationals produceren over het algemeen goederen die door een rijke minderheid (elite) gevraagd wordt. Zo is een land als Brazilië 's werelds grootste exporteur van goederen na de VS, terwijl het land te kampen heeft met 30 miljoen hongerijsers. Bovendien heeft het (leef)milieu in ontwikkelingslanden flink te lijden onder de internationale concerns. Hun op maximale winst gerichte doelen kunnen grote ongewenste gevolgen hebben op zowel sociaal als milieuterrein. Te denken valt onder meer aan: kinderarbeid, slechte arbeidsom-

standigheden en arbeidsvoorwaarden, de productie en verkoop van goederen dat in de OESO-landen niet is toegestaan, het aanmoedigen van de overheden meer financiële aandacht te geven aan de infrastructuur in plaats van het gewone volk en tot slot het op grote schaal verbruiken van de grondstoffen waarbij het milieu schade wordt aangebracht.

De soort industrieën die men het liefst overbrengt naar ontwikkelingslanden zijn de in grote mate vervuilende industrieën. Deze zijn dan in het rijke westerse staten verboden of sterk aan regelgeving gebonden om schade aan het milieu en/of de gezondheid van de werknemers te limiteren danwel te voorkomen. Een goed voorbeeld is de asbestproducerende industrie. In de OESO-landen kreeg het strenge regels opgelegd ter voorkoming van groot reëel gevaar op kanker-veroorzaking bij werknemers. De kosten van deze industrie rezen door deze preventie maatregelen de pan uit. Met als gevolg dat de as-

Illustratie: René Leisink

bestproducerende multinationals hun productie verplaatsten naar ontwikkelingslanden. Deze landen zijn blij met een nieuwe industrie: het levert werkgelegenheid op. Maar de vakbonden van de werknemers zijn in die landen erg zwak (georganiseerd) en niet in staat de gezondheid van de werknemers effectief te beschermen. De multinational levert ons werk en geld op, is de gedachte. Maar ook kanker een aantal jaar later.

Het zou voor een ontwikkelingsland beter zijn om de multinationals te weren of over te nemen. Dan kunnen zij veel meer zelf hun (economisch) beleid uitstippelen. Dat wordt nu nog hoofdzakelijk door de aanwezige multinationals bepaald. Zij bezitten technologische kennis, kapitaal en marketingstrategieën waarmee zij het marktproces alleen beheersen.

Naast de overweldigende invloed door economische bronnen, heeft de internationale corporatie ook veel invloed op de politiek van een ontwikkelingsland. Diplomatie, het subsidiëren van politieke partijen of kandidaten, het geven van steekpenningen en zelfs spionage zijn middelen om de politiek mee te beïnvloeden.

Veel multinationals hebben een vermogen dat groter is dan menig staat bezit. Daardoor blijven zij invloedrijke actoren in de wereldpolitiek. Maar het is voor de leefomstandigheden en het milieu in de ontwikkelingslanden beter dat hun invloed flink gereduceerd wordt.

Gert Varkevisser

Student Bestuurskunde in Leiden.

Advertentie

EEN SCHONE WAS VOOR DE HELE KLAS

LEASE

STUDENTEN HUREN HUN WASMACHINE, DROOGAUTOMAAT ETC. BIJ SPLASH LEASE!

VANAF € 38,- P. M.

0800-0220202

SPLASH LEASE

Internet: www.splash.nl/splash - E-mail: info@splash.nl

Sleutelfiguren

Door Mark Rutgers

L.P. Van de Spiegel (1737-1800)

Expliciete aandacht van een Nederlandse auteur voor de inrichting en werking van het 'openbaar bestuur' is tot de achttiende eeuw niet te vinden in de Nederlanden. In het eerste leerboek bestuurskunde in Nederland, Van Poelje's *Algemene inleiding tot de bestuurskunde* (1941) wordt de *Schets* als het

S C H E T S
D E R
R E G E E R K U N D E ,
I N B E T R E K K I N G T O T H A A R E
O O G M E R K E N
E N
M I D D E L E N .
D O O R
M^r. L. P. V A N D E S P I E G E L ,

*In leven Raadpenfionaris van Holland
en Westfriesland, &c.*

Il fera toujours beau de gouverner les Hommes, en
les rendant plus heureux.

MONTESQUIEU.

T E A M S T E R D A M , B Y
P. D E N H E N G S T ,

1 8 0 1 .

oudste bestuurskundige geschrift in Nederland genoemd en in het verlengde daarvan Van de Spiegel de eerste Nederlandse bestuurskundige. De eerder besproken Filips van Leiden en Hugo de Groot zijn weliswaar interessante voorlopers, maar geen 'bestuurskundigen'. Op bijvoorbeeld het politiek filosofische vlak is in de 18e eeuw volop werk te vinden, bijvoorbeeld van Pieter de la Court (inderdaad, naar hem is het gebouw van de FSW is vernoemd) en Spinoza. Beschouwingen over bestuur en staatsinrichting zijn zelfs wel te vinden, zoals in Simon van Slingelandts's *Staatkundige geschriften* (gepubliceerd in 1784/5). Het eerste meer bestuurskundige geschrift is echter de *Schets der Regeerkunde* uit 1786. Daarbij moet worden bedacht dat de benaming 'regeerkunde' weinig specifieke betekenis heeft in de 18e eeuw. Er was nog geen eenduidige betekenis voor regering, administratie en/of bestuur; ze werden volstrekt door elkaar gebruikt.

De *Schets der Regeerkunde* is een zogenaamd pamflet: een korte verhandeling